

Matteuksen evankeliumi

Matteuksen evankeliumin pohjana on Markuksen teksti, jonka järjestystä kirjoittaja on seurannut varsin tarkkaan. Muuta tarkkaa vihjettä kirjoittamisajankohdasta ei ole. Yleensä evankeliumi ajoitetaan noin vuosiin 80-90. Kirjoittamispaikaksi katsotaan yleensä Syyria, koska varhaisimmat yhteiset traditiot ovat Didakhessa ja Ignatioksen kirjeissä. Useimmat tutkijat sivuuttavat vanhan kirkon tiedot kirjoittajasta, jolloin hänestä ei ole muuta tietoa kuin nimi.

Evankelistan teologisena keskustelukumppanina ovat selvästi juutalaiset. Mielenkiintoista kuitenkin on, että Matteus erottaa toisistaan Jeesuksen aikaisen tilanteen. Kertomus Pietarista ja temppeliverosta (17:24-27) ei sovellu enää aikaan, jolloin temppeliä ei ollut. ("Älkää menkö vierasheimoisten keskuuteen älkääkään mihinkään Samarian kaupunkiin", 10:5) ja pääsiäisen jälkeisen tilanteen ("Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni", 28:18-20). Kirjoitusten Israelin tilalle on astunut juutalaisista ja pakanoiden muodostama Kirkko.

Matteus on sisällyttänyt Markuksen tekstin evankeliumiinsa lähes kokonaan, kuitenkin tehden sekä kielellisiä että sisällöllisiä muutoksia.

Tämän lisäksi hän on käyttänyt samaa aineistoa kuin Luukas, ns. Q-lähdettä (saksan *Quelle*). Tämän materiaalin tunnetuimpia osia ovat mm. Matteuksen vuorisaarnan (5-7) ja Luukkaan kenttäsaarnan taustalla oleva aineisto. Noin neljännes koko evankeliumista on peräisin Q-lähteestä.

Osaa Matteuksen materiaalista emme tunne muista evankeliumeista. Tämän Matteuksen erityislähteen merkittävintä aineistoa ovat lapsuuskertomukset (Matt. 1-2) sekä useat vertaukset (esim. kertomus armottomasta palvelijasta, 18:23-35, kymmenestä morsiusneidosta, 25:1-13 ja viimeisestä tuomiosta, 25:31-46), kertomukset (esim. Pietarin vajoaminen aaltoihin, 14:28-32, kertomus temppeliverosta, 17:24-27 ja ylösnousemukseen liittyvät kertomukset, 28:11-20) sekä Jeesuksen opetukset (esim. avioerosta ja vannomisesta, 5: 27-37).

Ei ole sattuma, että Matteuksen evankeliumi on UT:n kokoelman ensimmäinen kirja. Se on vanhastaan katsottu kristikunnan pääevankeliumiksi. Mikäli kirjaa katsotaan omana kokonaisuutenaan ja erikseen muista, sen teologinen luonne osoittaa tiettyjä erityispiirteitä.

Teoksen tausta on selvästi juutalaiskristillinen ja vertailu Jaakobin kirjeeseen on hedelmällinen. Suhde Mooseksen lakiin on hyvin mielenkiintoinen: Vuorisaarna radikalisoi lain käskyt, joihin Jeesuksen seuraaja on sidottu – tosin "täyttämisen" Matt. 5:17 tulkitaan kahdella eri tavalla ("asettaa voimaan todellisessa merkityksessään" tai "täyttää" lopunajallisessa merkityksessä). Joka tapauksessa Matteuksen kuvaama joukko on tosissaan kilvoitteleva yhteisö. Tämän lakiin kiinnittyvän hurskauden rinnalla on kuitenkin radikaali Jumalan armo, jossa isäntä (Jumala) säälii palvelijaa ja antaa hänelle koko valtavan velan anteeksi (Matt. 18:21-35).

Hyvin keskeisen sijan saavat 11 ns. refleksiositaattia Vanhasta testamentista: 1. Jeesus syntyy neitseestä (1:23 - Jes 7:14), 2. Jeesuksen syntymäpaikka on Betlehem (2:6 - Miika 5:1), 3. Jeesus ja hänen vanhempansa pakenevat Egyptiin (2:15 - Hoos. 11:1), 4. Herodes murhaa lapset Betlehemissä (2:18 - Jer. 31:15), 5. Jeesusta kutsutaan nasaretilaiseksi (2:23 - Jes. 11:1 ; 2. Moos. 34:6-7, hepreankieliset sanat *nesaer* ja *noser*), 6. Jeesus toimii Galileassa (4:15-16 - Jes. 8:23-9:1), 7. Jeesuksen parantaa ihmisiä (8:17 - Jes 53:4), 8. Jeesus varoittaa opetuslapsia saattamasta häntä julki (12:18-21 - Jes 42:1-4), 9. Jeesus opettaa vertauksin (13:35 - Ps. 78:2), 10. Jeesus ratsastaa Jerusalemiin (21:5 Sak. 9:9) ja 11. Juudas saa palkkansa Jeesuksen kavaltamisesta (27:9-10 - Sak. 11:12-13). Näiden tekstien tehtävä on osoittaa, miten Jeesuksen elämä ja toiminta niveltyy kirjoituksiin ja muodostaa jatkumon niiden kanssa. Matteus ei ole välttämättä itse koonnut tätä

sitaattisikermää: Mahdollisesti juutalais-kristilliset oppineet ovat jo ennen häntä pyrkineet osoittamaan juutalaisille, että Jeesus on kirjoitusten lupaama Messias.

Matteus on sijoittanut evankeliumiinsa viisi laajaa puhetta, joiden vuoksi Jeesus esiintyy keskeisesti opettajana (lähteenä on käytetty vain niukasti Markusta, Q-lähdettä merkittävästi enemmän): Puheet ovat vuorisaarna (5-7), opetuslasten lähettäminen (10), vertaukset (13), ohjeita seurakunnalle (18), sekä puhe Jerusalemissa (23-25). Näiden jaksojen samankaltaiset päätössanat osoittavat evankelistan asettaneen ne paikoilleen harkitusti.

Evankeliumin jäsenitys seuraa Markuksen viitoittamaa polkua, tietyn lisäyksen.

Lapsuskertomusten (luvut 1-2) jälkeen seuraa kuvaus Jeesuksen toiminnasta Galileassa ja sen lähiympäristössä. Taitekohta, Pietarin tunnustus, on luvussa 16 (16:13-20), jonka jälkeen alkaa matka Jerusalemiin. Jeesus ratsastaa Jerusalemiin luvussa 21 (21:1-11), jonka jälkeen seuraa esitys Jeesuksen viimeisistä päivistä.